

Висновки. Отже, у дитини поступово в процесі соціогенезу формуються і удосконалюються найважливіші і значущі для життя в суспільстві соціально-перцептивні здібності, які проявляються в її індивідуальних особливостях сприйняття та розуміння емоційних станів інших людей, умінні адекватно на них реагувати і відгукуватися навіть на те, чого немає в досвіді її власних переживань, що свідчить про потенційні можливості їх вдосконалення та служить основою побудови благополучної і ефективної взаємодії в соціальному середовищі.

Перспективою досліджень є експериментальне вивчення зазначених феноменів.

Список використаної літератури.

1. Зеньковский, В.В., (1995), Психология детства. Екатеринбург, 347 с.
2. Огнев'юк, В.О., (2016), Дитина. Програма виховання і навчання дітей 2-7 років, ун-т ім. Б.Грінченка, Київ, 304 с.
3. Щетинина, А.М., (2003), Формирование эмоционально-перцептивных способностей у детей дошкольного возраста, монография, НовГУ им. Ярослава Мудрого, Великий Новгород, 124 с.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ НА НАСЕЛЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ УДК 159.96

*Скидан Д. П.,
старший інспектор ситуаційного відділу управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування
Головного управління Національної поліції у Вінницькій області*
*Сухаревський П. О.,
студент спеціальності 053 «Психологія»,
освітнього рівня «Магістр»,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Актуальність дослідження. Антитерористична операція (АТО) на сході України являється однією з найактуальніших проблем сьогодення, що зумовлено рядом детермінант, а саме: політичними, економічними, соціальними та військовими. Це являється великою проблемою, як держави в цілому, так і зокрема населення, яке піддається впливу психотравмуючих факторів. Різноманітні стресові ситуації викликані надзвичайними подіями впливають на психічне здоров'я населення, особливості переживання ним психічних травм, пов'язаних з військово-політичними конфліктами. Зниження таких деструктивних станів є однією з актуальних проблем психології.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження науковців (М. Г. Лаврова, К. О. Кравченко, С. В. Духновский, та ін.) свідчать про значний негативний вплив антитерористичної операції на психічне здоров'я різних верств населення, що, як наслідок, проявляється у їхніх посттравматичних розладах, соціальній дезадаптації, зростанні тривожності. Дане явище змінило життя людей різних соціальних верств: біженцям з окупованих територій доводиться будувати життя з новим оточенням, ветеранам та учасникам антитерористичної операції складно адаптуватись до мирного життя, біженцям нелегко переживати та долати страхи, що пов'язані з набутим досвідом воєнного конфлікту, мирним громадянам приходить проявляти хвилювання за рідних, які знаходяться в зоні конфлікту та переживати втрату близьких людей.

Мета наукової публікації - опис та аналіз психологічного впливу на населення антитерористичної операції на сході України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Психологічний вплив – це дія на психічний стан, почуття, думки і вчинки інших людей за допомогою психологічних засобів: вербальних, паралінгвістичних, невербальних (М. М. Обозов, 2001). Вплив екстремальних ситуацій спричиняє виникнення специфічних емоційних станів, найбільш типовими серед яких є: стрес, афект, фрустрація. Характер переживання критичних ситуацій впливає на дії, вчинки і на розвиток особистості в цілому. Сьогодні все населення України переживає велике потрясіння у вигляді антитерористичної операції на сході нашої держави, тому важливо правильно пережити травматичну подію. На жаль далеко не всім це під силу зробити самотужки, наслідком чого і являється набута тривожність, посттравматичні стресові розлади, поява нових страхів, тощо, хоча є і позитивні наслідки, такі як створення національно-патріотичних рухів та об'єднань громадян з метою взаємодопомоги, підвищення свідомості та обізнаності окремих особистостей. Але останні не являються глобальними, що не можна сказати про негативні наслідки.

Сучасні дослідники розглядають бойовий стрес як нормальну реакцію організму на зовнішній несприятливий подразник, обумовлений бойовими діями; як сукупність психічних станів, які виникають під дією екстремальних стрес-факторів; як процес адаптації військовослужбовців до діяльності в бойових умовах. Показниками реакцій на бойовий стрес є: надпильність, перебільшене реагування, притуплення емоцій, агресивність, порушення когнітивних процесів, депресія, загальна тривожність, напади люті, зловживання алкогольними або наркотичними речовинами, непрохані спогади, проблеми зі сном та відчуття провини того, хто вижив (Кравченко, К.О., 2017). Це доводить, що бойовий стрес є передумовою виникнення психічних розладів (але при наявності бойового стресу у військовослужбовця психічні розлади можуть і не спостерігатися). Вплив бойового стресу на психіку військовослужбовця викликає зміну рис його

характеру, а також інколи й суїцидальні нахили. Це може суттєво вплинути в подальшому на адаптацію військовослужбовців до мирного життя.

Посттравматичні стресові порушення і соціально-психологічна дезадаптація вимушених переселенців при переживанні пролонгованих кризових станів, як наслідок психотравмуючої ситуації, призводить до розвитку тривожно-депресивної і фобічної симптоматики; ворожості, почуття гніву, нав'язливих хворобливих спогадів про подію; уникнення всього, що пов'язано або асоціюється з психотравмою; відчуженості і скорочення соціальних контактів і спілкування; порушення соціально-психологічної адаптації (Лаврова, М.Г., 2015). Особи, які стали свідками чи жертвами локальних збройних конфліктів пережили первинну психологічну травматизацію, у зв'язку з чим мають специфічні клініко-психологічні характеристики переживання кризових станів. Вимушені переселенці інкорпуються в нове (точніше «чуже», «незвичне») соціокультурне середовище, яке часто є достатньо ворожим по відношенню до них, через ірраціональні пояснення, що, власне, є вторинною психологічною травматизацією, у зв'язку з чим і потребують відповідної психологічної допомоги (Лаврова, М.Г., 2015).

Тімкін І. Ф. в своїй статті обумовлює необхідність нових підходів і шляхів до виховання патріотизму у молоді як почуття і як базової якості особистості. Це пов'язано з інтеграційними процесами, що відбуваються в Україні; пробудженням громадянської і громадської ініціативи, виникненням різних суспільних рухів; впливом волонтерської діяльності на формування рис характеру особистості. На його думку, патріотичні почуття, особливо загострюючись у складних, екстремальних, доленосних для Батьківщини ситуаціях – еднають людей, спонукають ставити суспільне вище за особисте, зменшують життєвий егоїзм, чим відповідно впливають на риси характеру особистостей (Тімкін, І.Ф., 2016).

Висновки. Вплив антитерористичної операції на сході України проявляється не тільки на території її проведення, але й далеко за її межами. Численні наукові дослідження підтверджують, що вимушено-переміщені особи відчують труднощі соціально-психологічної адаптації в новому регіоні, а військовослужбовці, працівники Національної поліції, органів внутрішніх справ, Державної прикордонної служби України, які являються безпосередніми учасниками бойових дій, нерідко переживають негативні наслідки бойового стресу, що в свою чергу призводить до виникнення ряду соціальних проблем, а інколи, як наслідок, – до летальних випадків. Ці проблеми є актуальними на даний момент і потребують створення інститутів, в тому числі з числа психологів, для їх негайного вирішення.

Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні констатувального експерименту з аналізом негативних наслідків впливу бойового стресу на різні категорії населення, особливо на осіб, які знаходяться на службі в Збройних силах України, Національній поліції,

Державній прикордонній службі України, Внутрішніх військах Міністерства внутрішніх справ України. Актуальним також є вивчення впливу антитерористичної операції на психоемоційний стан дітей та молоді в поєднанні з їх національно-патріотичним вихованням.

Список використаної літератури.

1. Обозов, Н.Н., (2001), Психологія конфлікту, Санкт-Петербург, С. 36-39
2. Лаврова, М.Г., (2015), Особенности переживания психотравмирующей ситуации переселенцами из зоны АТО, фундаментальные и прикладные исследования в практиках ведущих научных школ, № 3 (9), С. 149-154.
3. Кравченко, К.О., (2017), Соціально- психологічні детермінанти виникнення бойового стресу у військовослужбовців-учасників антитерористичної операції, дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю «Психологія діяльності в особливих умовах», С. 22-26.
4. Тімкін, І.Ф., (2016), Сучасні підходи до розуміння національно-патріотичного виховання молоді, С. 10-11.

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

УДК 159.96

*Сухаревський П. О.,
студент спеціальності 053 «Психологія»,
освітнього рівня «Магістр»,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»
Сердюк О. О.,
начальник штабу цивільного захисту,
член Громадської ради при ДСНС України*

Актуальність дослідження. Багато студентів закладів вищої освіти (ЗВО) потрапляють в екстремальні ситуації. Це може бути землетрус, повінь, пожежа, тероризм і багато іншого. Екстремальні ситуації мають сильний вплив на психічний стан людини. Психологічна готовність до дій у екстремальних ситуаціях, основним елементом якої є психологічна стійкість, забезпечує адекватність поведінки та збереження життя і здоров'я людини.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологічну стійкість як основний елемент психологічної готовності до дій в екстремальних ситуаціях досліджували ряд науковців. На думку Є. Крупника, психологічна стійкість є динамічною рухливою рівновагою всіх особистісних структур, що свідчить про гнучкість і пластичність